

พระมหากษัตริย์ราชาเจ้า

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระปรีชาสามารถเป็นอย่างสูงในการประพันธ์พระองค์พระราชนิพนธ์บทประพันธ์ประเภทต่าง ๆ ไว้แทบทุกชนิด บทพระราชนิพนธ์เรื่องหนึ่งของพระองค์ท่าน คือ **“พระนลคำหลวง”** เป็นบทพระราชนิพนธ์ที่มีคำประพันธ์แทบทุกชนิดรวมอยู่ในเรื่องนี้ คือ มีทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน โดยเฉพาะโคลงและกลอนนั้นก็มีทุกชนิด เว้นแต่บทดอกสร้อย และสักวาเท่านั้น ส่วนกาพย์นั้นมีทั้ง ๓ ชนิด คือ กาพย์ยานี ๑๑ กาพย์ฉับมี ๑๖ และกาพย์สุรางคนางค์ ๒๔ ส่วนคำฉันท์นั้นมี ๓ ชนิด คือ อินทริวิเชียรฉันท์ ฤชงคพยาตฉันท์ และวสันตดิถีกลฉันท์ นอกจากนี้ยังมีบทร่าย และบทพากย์ดีกัดำบรรพอีกด้วย

พระนลคำหลวงนี้เป็นเรื่องที่แปลกไปจากหนังสือคำหลวงอื่น ๆ คือ หนังสือคำหลวงแต่ก่อน ๆ มักเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น เช่น มหาชาติคำหลวง เป็นต้น แต่พระนลคำหลวงไม่ใช่เรื่องราวที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแต่อย่างใด แต่เป็นเรื่องเก่าเล่าตำนาน โดยใช้เค้าโครงเรื่องมาจากคัมภีร์มหาภารตะ ซึ่งก็นับว่าไม่ผิดในลักษณะของเรื่องที่จะนำมาแต่งเป็นวรรณคดีคำหลวงแต่อย่างใด นับได้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงริเริ่มแนวทางการประพันธ์แบบใหม่ ๆ ไว้ให้กับวงการวรรณกรรมไทย

เรื่องพระนลคำหลวงนี้นอกจากจะเป็นวรรณคดีคำหลวงเรื่องหนึ่งแล้ว พระนลคำหลวงยังจัดเป็นตำราบทร้อยกรองเล่มหนึ่งได้อีกด้วย ซึ่งก็ตรงกับพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่พระราชนิพนธ์ไว้ในตอนต้นของเรื่องพระนลคำหลวงว่า

“ประสงค์แห่งข้าแต่	พระนล นี้ฤฯ
เพื่อแนะกุลบุตรยล	เยี่ยงไว้
ดูแบบแบบประพันธ์	โคลงกาพย์ กลอนนา”

และในตอนท้ายของเรื่องพระนลคำหลวงทรงย้ำไว้อีกว่า

“ดูข้าสมัญญา	วชิราวุธดม
ตั้งจิตประดิษฐ์ผสม	วรกาพย์คำหลวง
หวังเพื่อจะนำใจ	กุลบุตรสยามปวง
ให้คิดประพันธ์พวง	พจนานิพนธ์สาร”

* ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๓๒

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งพระทัยที่จะให้พระนลคำหลวงนี้เป็นแบบอย่างของการแต่งคำประพันธ์ประเภทต่าง ๆ นั้นเอง เรื่องพระนลคำหลวงนี้มีตอนที่จดจำกันได้เป็นอย่างดีคือ

“นานาประเทศล้วน	นับถือ
คนที่รู้หนังสือ	แต่งได้
ใครเกลียดอักษรคือ	คนป่า
ใครเยาะกวีไซ้	แน่แท้คนดง”

เรื่องพระนลคำหลวงนี้ วรรณคดีสโมสรได้ประกาศยกย่องว่า “เป็นหนังสือแต่งดีในกวีนิพนธ์” เมื่อพูดถึงพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชนิพนธ์ของพระองค์ท่านที่เป็นที่รู้จักและแพร่หลายที่สุดเรื่องหนึ่งคือ “มัทนะพาธา”

มัทนะพาธาเป็นบทละครพูดคำฉันท์เรื่องเดียวของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นบทละครเรื่องสุดท้ายที่พระราชนิพนธ์ไว้ และมัทนะพานานี้ วรรณคดีสโมสรยกย่องว่า “เป็นยอดของบทละครคำฉันท์” คณะกรรมการวรรณคดีสโมสรทูลเกล้าฯ ถวายประกาศนียบัตร เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๖๗

มีพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวหลายเรื่องทรงใช้เค้าโครงเรื่องจากวรรณคดีต่างประเทศ แต่เรื่องมัทนะพานานี้ ทรงคิดเค้าโครงเรื่องขึ้นโดยพระองค์เอง โดยใช้ชื่อตัวละครและฉากภูมิประเทศในเรื่องตามยุคแห่งการตรวราช พระองค์ตั้งพระราชหฤทัยจะให้เรื่องนี้เป็นตำนานของดอกกุหลาบ นางเอกของเรื่องก็จะต้องมีชื่อที่แปลความหมายว่า ดอกกุหลาบ พระองค์จึงมีพระราชกระแสให้พระสาร์ประเสริฐ (ตรี นาคะประทีป) ไปค้นหาคำศัพท์บาลีสันสกฤตที่แปลความหมายว่า ดอกกุหลาบ แต่ครั้งได้มาเป็นคำว่า “กุพชกะ” ซึ่งฟังแล้วไม่ไพเราะ พระองค์จึงเปลี่ยนพระทัยใช้คำว่า มัทนา ซึ่งแปลว่าความรัก และเมื่อนำมาผสมกับคำว่า พาธา เป็น “มัทนะพาธา” แปลได้ความว่า “ความชอกช้ำอันเกิดจากความรัก” ซึ่งลงตัวกับเนื้อเรื่องพอดี จะเห็นได้ว่า เป็นชื่อที่ไพเราะและมีความหมายที่ลึกซึ้งมาก

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่องมัทนะพานานี้เมื่อกลางปี พุทธศักราช ๒๔๖๖ มีความยาว ๕ องก์ ต่อมาทรงแปลเรื่องนี้เป็นคำประพันธ์ภาษาอังกฤษ ทรงแปลได้เพียงกลาง ๆ ขององก์ ๔ ก็เสด็จสวรรคต มัทนะพาธาภาคภาษาอังกฤษจึงยังค้างอยู่เพียงนั้น

มัทนะพานานี้เป็นบทพระราชนิพนธ์ที่แพร่หลายที่สุดเรื่องหนึ่งของพระองค์ท่าน กระบวนวรรณนามีลักษณะหลังไหลไพเราะรื่นหูมาก ทรงเล่นคำได้อย่างสละสลวย งดงามอย่างที่สด

ในกระบวนฉันท์มีแปลกแตกต่างอยู่อย่างหนึ่ง คือ สาลินีฉันท์ของพระองค์ไม่เหมือนกับแบบที่บัญญัติไว้ในคัมภีร์วุดโตทัย คือ วรรคหลังของ สาลินีฉันท์นั้น ครุ ลหุ เหมือนกับภุชงคปยาตฉันท์ แต่ของพระองค์ท่าน วรรคหลังของสาลินีฉันท์ ครุ ลหุ มาเหมือนกับอินทวิเชียรฉันท์ เรียกได้ว่าพระองค์ได้ทรงบัญญัติคำฉันท์ขึ้นมาใหม่อีกแบบหนึ่งก็ว่าได้

บทพระราชนิพนธ์เรื่อง มัทนะพานานี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ลีลาฉันท์ที่ได้อย่างไพเราะ งดงามที่สุด ไพเราะด้วยถ้อยคำสละสลวยด้วยภาษา และงดงามด้วยลีลาที่ลึกซึ้งกินใจ

บทละครเรื่องมัทนะพาธา นี้ มีหลายตอนที่ไพเราะจับใจ และจดจำกันได้ เช่น บทโต้ตอบของ สุเทษณ์ กับมัทนา ที่ว่า

สุเทษณ์ : พี่รักและหวังวรุจะรัก	และบ่ทอดบ่ทิ้งไป
มัทนา : พระรักสมัค ณ พระทัย	ฤจะทอดจะทิ้งเสีย
สุเทษณ์ : ความรักละเหี่ยอุระระทด	เพราะมีอาจะคลอเคลีย
มัทนา : ความรักระทดอุระระเหี่ย	ฤจะหายเพราะเคลียคลอ

หรือในตอนที่ทำชั้ยเสนพบมัทนา ดังนี้

มัทนา : กระหม่อมฉันก็เคยทราบ	สุภาชิตบุราณว่า
บุรุษยามสินเนหา	ก็พูดได้ละหลายล้น
ประจบนางและพลงกอด	พนอพลอดและปลอดปลิ้น
และหลอกเขาวะนาริน	
ชั้ยเสน :	ฉิลินพี่จะมีหลาย
ก็ทุกล้นจะรุมกล่าว	แสดงรัก ณ โฉมฉาย
และทุกล้นจะเปรยปราย	ประกาศถ้อยปะฎิฎญา
พะจิวจะรักยึด	บ่จางจืดสินเนหา
สภถให้ละต่อหน้า	พระจันทร์แจ่ม ณ เวหน

คำประพันธ์ประเภทฉันทน์นี้ นักกวีส่วนใหญ่ลงความเห็นว่าย่างให้ไพเราะได้ยากที่สุด แต่สำหรับเรื่องมัทนะพาธา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้คำได้อย่างไพเราะวิจิตร อดลังการ ทรงใช้กระบวนฉันทน์ที่ได้เหมาะสมกับทุกตอนทุกฉากของเรื่อง ทรงพระปรีชาสามารถด้านภาษาศาสตร์อย่างลึกซึ้ง ยากจะหาผู้ใดเสมือนเหมือน

บทละครเรื่องมัทนะพาธา นี้ มีตอนหนึ่งซึ่งเป็นที่จดจำกันได้เป็นอย่างดี คือ ตอนที่พระฤๅษี กาละทรศิน ได้กล่าวถึงความรักว่า

“ความรักเหมือนโรคา	บันดาลตาให้มีมณ
ไม่ยินและไม่ยล	อุปะสัคคะใด ๆ
ความรักเหมือนโคถึก	กำลังคึกฉิขังไว้
ก็ไลดจากคอกไป	บ่ยอมอยู่ ณ ที่ขัง
ถึงหากจะผูกไว้	ก็ดึงไปด้วยกำลัง
ยิ่งห้ามก็ยิ่งคลั่ง	บ่หวลคิดถึงเจ็บกาย”

นอกจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะมีพระอัจฉริยภาพสูงยิ่งในการพระราชนิพนธ์คำประพันธ์ประเภทคำฉันท์แล้ว คำประพันธ์ประเภทโคลงก็เป็นหนึ่งในคำประพันธ์ที่พระองค์มีพระปรีชาสามารถเป็นอย่างสูงเช่นกัน มีบทพระราชนิพนธ์ประเภทโคลงสุภาสิตที่พระองค์พระราชนิพนธ์ไว้เป็นจำนวนมาก พระราชนิพนธ์โคลงสุภาสิตนี้มีทั้งภาสิตที่ทรงแปลมาจากภาษาต่างประเทศ และโคลงสุภาสิตที่ทรงถอดความจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เช่น คัมภีร์พระธรรมบทพุทธทศกนิกาถ บ้าง สคาถะวรรค สังยุตตะนิกาถบ้าง และจากบัญญัติพระร่วงอีกด้วย

พระราชนิพนธ์โคลงสุภาสิตเหล่านี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์โคลงไว้หลายแบบ มีทั้งโคลง ๓ โคลง ๔ โคลงสั้น โคลง ๒ ดัน โคลง ๓ ดัน โคลงสุภาพ โคลงจิตจรดดา โคลงมหาจิตจรดดา โคลงสินธุมาลี โคลงวิขขุมาลี โคลงมหาวิขขุมาลี โคลงนันทะทายี โคลงมหานันทะทายี รวมทั้งกาพย์ห่อโคลงอีกด้วย เรียกได้ว่าทรงใช้โคลงทุกอย่างที่มี โคลงสุภาสิตเหล่านี้นับเป็นตำราของการแต่งโคลงเล่มหนึ่งก็ว่าได้

พระราชนิพนธ์โคลงสุภาสิตนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่อนั่งสี่อิมพ์ดุสิตสมิตเพื่อลงเผยแพร่ระหว่างพุทธศักราช ๒๔๖๑ - พุทธศักราช ๒๔๖๓ โคลงสุภาสิตที่เป็นที่คุ้นหูของเรา เป็นอย่างมาก คือ

○ มะโนมอบพระผู้	เสวยสวรรค
แขนมอบถวายทรงธรรม	เทิดหล้า
ดวงใจมอบเมียบวัญ	และแม่
เกียรติศักดิ์รักของข้า	มอบไว้แก่ตัว ฯ

โคลงสุภาสิตบทนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลมาจากภาสิตนักรบโบราณฝรั่งเศส

และที่เรชาวไทยจดจำกันได้เป็นอย่างดี คือ โคลงสยามานุสสติ ดังจะอัญเชิญมาดังนี้

สัทธานุสสติ

๐ รกักรบ	จงสีตนม่อม	ภักดี	ทันท
รกัชณี	กอบกณีย์	แห่งไว้	
รกัศสน์	กอบบญฐี	สิริรัต	ธวัชเทอย
รกัศกัศ	จงสีตไน	โลกช้อง	สรรพเรวิญฯ

๐ งามเดินขึ้นน้้นนม่อม	งามล
ภักกถึงเทศน	อยู่ยั
เป็นรัฐิ: มณฑล	ไทยอยู่
กมลนม่อมแห่งตติ	อยู่เพื่อยัง
	อวสานฯ

๐ ไทรทรนไทรรกต	แดนไทย
ไทยมณฑลสัตไทย	ทนต์มี
เสื่อเพื่อเสื่ออดนลัไฮล	ยอมสละ
เสื่อชีพไปเสื่อสิ้น	สิ้นแฉ
	ซื่อก้อง
	เกียรติงามฯ

๐ หากสัทมยชอยู่ยั	ยังมี
เขาก็เหมือนอยู่คง	ชีพตวย
หากสัทมยพิภตลิ่ง	ไทยอยู่
เขาก็เหมือนหมอดมรย	ได้ฤ
	หมตสิ้น
	สกลไทย

ภพ. ๒3

ตำหนักฉิมพลี: ในรัฐิ. วันเสาร์ที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๑

ยังมีบทพระราชนิพนธ์แปลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งแพร่หลายเป็นอย่างมาก คือ บทละครเรื่อง “เวนิสวานิช”

เรื่องเวนิสวานิชนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลมาจากบทละครเรื่อง The Merchant of Venice ของวิลเลียม เชกสเปียร์

วิลเลียม เชกสเปียร์ เป็นจิตรกรที่มีชื่อเสียงของประเทศอังกฤษ บทละครของวิลเลียม เชกสเปียร์ มีผู้แปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่าง ๆ เป็นอันมาก และบทละครของเชกสเปียร์ก็ยังมีกรนำมาเล่นเป็นละครกันอยู่จนทุกวันนี้ บทละครของเชกสเปียร์ที่เป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีคือ โรมิโอและจูเลียต ซึ่งบทละครเรื่องโรมิโอและจูเลียตนี้ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ได้ทรงแปลเป็นแบบนิทานร้อยแก้ว ส่วนเรื่องเวนิสวานิชนี้ หลวงธรรมาภิมณฑ์ (ถึก จิตรกรถึก) ได้แปลและแต่งไว้เป็นคำฉันท์ซึ่งมีใช้ตรงตามแบบเดิมของเชกสเปียร์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้นำเรื่องเวนิสวานิชนี้มาแต่งเป็นภาษาไทย คงรูปให้เป็นบทละครเจรจาโต้ตอบกันตามแบบฉบับของเชกสเปียร์เดิม ใช้ถ้อยคำและคำพูดเป็นกลอนไทย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลเรื่องนี้ได้ดีเยี่ยม กระทั่งวงศศึกษาธิการได้อัญเชิญบทพระราชนิพนธ์แปลเรื่องนี้เป็นเรื่องหนึ่งในการศึกษาวิชาภาษาไทยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

ในเรื่องเวนิสวานิชนี้ เป็นเรื่องที่แพร่หลายมากที่สุดอีกเรื่องหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีโคลงกลอนหลายบทในเรื่องนี้เป็นที่รู้จักและจดจำกันได้อย่างดี เช่น

○ ความเอยความรัก	เริ่มสมัคขั้นต้น ฌ หนไหน ?
เริ่มเพาะเหมาะกลางวางหัวใจ	หรือเริ่มในสมองตรงองจดี ?
แรกจะเกิดเป็นไฉนใครรู้บ้าง?	อย่าอำพรางตอบสำนวนให้ควรที่
ใครถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงระดี	ผู้ใดมีคำตอบขอบใจเอย ฯ
○ ตอบเอยตอบถ้อย	เกิดเมื่อเห็นน้องน้อยอย่าสงสัย :
ตาประสบตารักสมัครไซ้รู้	เหมือนหนึ่งให้อาหารสำราญครัน :
แต่ถ้าแม้สายใจไม่สมัค	เหมือนฆ่ารักเสียแต่เกิดยอมาสัจญ์
ได้แต่ชวนเพื่อนยามาพร้อมกัน	ร้องรำพรรณสงสารรักหนักหนาเอย ฯ

หรือ

“อันว่าความกรุณาปราณี
หลังมาเองเหมือนฝนอันชื่นใจ
เป็นสิ่งดีสองชั้น ; พลันปลื้มใจ
เปนกำลังเลิศพลั่งอื่นทั้งสิ้น:
ประดุจทรงวราภรณ์สุนทรสวัสดิ์
พระแสงทรงดำรงซึ่งอาชญา
ประดับพระวรเดชวิเศษฤทธิ์
แต่การุณยะธรรมะสุนทร
เสถียรในเหตุภัยพระราชา,
และราชาเทียมเทพอฤตย์

จะมีใครบังคับก็หาไม่
จากปากฟ้าสุราลัยสู่แดนดิน:
แห่งผู้ให้และผู้รับสมถวิล:
เจ้าแผ่นดินผู้ทรงพระกรุณา,
เรื่องจรัสยิ่งมกุฏสุดสง่า;
เหนือประชาพศกนิกร,
ที่สถิตอาณูภาพสโมสร;
งามจนกว่าพระแสงอันแรงฤทธิ์;
เป็นคุณของเทวาผู้มหิทธิ;
ยามบพิตเผยแผ่พระกรุณา”

และ

“ชนใดที่ไม่มีดนตรีการ
อีกใครฟังดนตรีไม่เห็นเพราะ,
หรืออุบายมุ่งร้ายฉมังนัก;
และดวงใจย่อมดำสกะปรก
ไม่ควรใครไว้ใจในโลกนี้.

ในสันดาน, เป็นคนชอบกลนัก,
เขานั้นเหมาะคิดขบถอัปลักษณ์
มโนหนักมีดมัวเหมือนราตรี
ราวรอก : ชนเช่นกล่าวมานี้
เจ้าจงฟังดนตรีเถิดชื่นใจ”

นักกวีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่ละท่านอาจจะมี ความเชี่ยวชาญในการแต่งคำประพันธ์เพียง ๑ หรือ ๒ ชนิด เช่น ศรีปราชญ์ กวีเอกของไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีความเชี่ยวชาญในการแต่งโคลงสี่สุภาพเป็นที่เลื่องลือ สุนทรภู่ กวีเอกของไทยในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มีความชำนาญในการแต่งกลอนแปดได้อย่างไพเราะเพราะพริ้ง เด่นทั้งสัมผัสนอกสัมผัสใน

แต่ยังไม่มีนักกวีคนใดที่สามารถแต่งคำประพันธ์ได้ทุกชนิด และแต่งได้อย่างไพเราะงดงาม สละสลวยในทุกคำประพันธ์เทียมเท่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงเป็นยอดกวีเอกแห่งสยามประเทศอย่างแท้จริง

